

การใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับสังคมยุคดิจิทัล

Applying the sufficiency economy philosophy to the digital age society

ภุริพัฒน์ ธนอมศรีอุทัย

Phuriphat Thanomsriuthai

กรรมการบริหาร บริษัท เอ พลัส ซัพพลาย จำกัด

Executive Director , A PLUS SUPPLY Co.,Ltd

gotzaki@yahoo.com

บทคัดย่อ

ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตและการทำงานบนทางสายกลาง คือ รู้จักพอเพียง พอประมาณ ไม่โลภ ไม่อยากได้จนเกินไป โดยเฉพาะสังคมยุคดิจิทัลที่อยู่บนพื้นฐานระบบทุนนิยม มนุษย์ต้องการก้าวข้ามขีดความสามารถของตนเอง พัฒนาเทคโนโลยีที่มีความก้าวหน้าทันสมัยเพื่อตอบสนองความต้องการความสะดวกสบาย ความรวดเร็วในการติดต่อสื่อสาร เน้นความเจริญทางด้านวัตถุจนลืมการพัฒนาทางด้านจิตใจ ทำให้สังคมยุคดิจิทัลเสื่อมทรามด้านศีลธรรม ไม่มีคุณธรรม มีความเห็นแก่ตัวมากขึ้น เบียดเบียนผู้อื่นและคนรอบข้าง ฉ้อโกง และคอร์รัปชัน การนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปปรับใช้ในการดำเนินชีวิตและการทำงานในสังคมยุคดิจิทัลจึงเป็นสิ่งที่ดียิ่ง ซึ่งจะทำให้สภาพสังคมที่เป็นอยู่ไม่เสื่อมทรามไปกว่านี้

คำสำคัญ : ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง, ยุคดิจิทัล, ความพอประมาณ, ทางสายกลาง

Abstract

Sufficiency Economy Philosophy is a guideline for living and working on the middle path. i.e. knowing enough, moderation, not being greedy, not wanting too much. Especially in the digital age society based on capitalism. Human beings want to transcend their own abilities. Develop cutting-edge technology to meet the needs of comfort, speed of communication. Emphasize materialistic prosperity until the psychological development is forgotten. This causes the digital society to deteriorate morally, lack morality, and become more selfish. It has persecuted others and those around them, cheating and corruption, and applying the Sufficiency Economy Philosophy to life and work in the digital age society is a very good thing. This will make the existing social condition not deteriorate any more.

Keywords : Sufficiency Economy Philosophy. Digital Era. Modesty. Middle Way

บทนำ

โลกในยุคปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ปรับตัวอยู่ตลอดเวลา ข้อมูลข่าวสารหลั่งไหลมากมาย ผู้คนสามารถเลือกบริโภคหรือเสพข่าวสาร ซึ่งมีทั้งที่เป็นข้อมูลจริงและข้อมูลเท็จ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับวิจารณญาณของผู้บริโภคที่จะกลั่นกรองข้อมูลข่าวสารนั้น ๆ บางครั้งอาจจะเชื่อข่าวสารที่ผิด ๆ แล้วนำมาปฏิบัติตามจนส่งผลให้เกิดความสูญเสียทั้งเงินทองหรือแม้กระทั่งเสียชีวิต ดังจะเห็นได้จากข่าวสารหน้าจอโทรทัศน์ที่มีการนำเสนอข่าวทั้งจริงบ้างเท็จบ้าง หรือบางครั้งข่าวสารนั้นยังไม่ได้มีการกลั่นกรองหรือหาข้อเท็จจริงยังไม่ได้เลย แต่ผู้บริโภคข่าวสารเหล่านั้นเชื่อไปแล้วหรือเลือกข้างไปแล้ว เช่น กรณีคดีฆ่าน้องชมพู่ คดีครูจอมทรัพย์ คดีห้วย 30 ล้าน เป็นต้น ข้อมูลข่าวสารที่หลั่งไหลมากมายและมีความรวดเร็วยิ่งขึ้นเกิดจากการพัฒนาเทคโนโลยีที่ทันสมัย พร้อมลึฟความสะดวกสบายให้กับผู้บริโภค หรือที่เราเรียกยุคการใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยว่า “ยุคดิจิทัล” การพัฒนาความก้าวหน้าเพื่อความสะดวกสบาย การสื่อสารที่รวดเร็ว การมีเทคโนโลยี AI ที่ล้ำสมัย การใช้โซเชียลมีเดียที่หลากหลายเพื่อการติดต่อสื่อสารและการทำงานแบบเครือข่าย ฯลฯ ถือว่าเป็นการพัฒนาที่ต่อเนื่องแบบไม่หยุดหยั่งของยุคดิจิทัล เพราะการวัดความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกในปัจจุบันนี้นิยมวัดความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี วัดความล้ำเลิศการใช้ AI เพื่อลดการทำงานของมนุษย์ วัดการผลิตเชิงอุตสาหกรรมสะอาดหรืออุตสาหกรรมสีเขียว (Green Industry) ซึ่งแตกต่างจากการวัดความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจในอดีตที่ใช้เครื่องมือที่เป็นปัจจัยการผลิตทางเศรษฐศาสตร์ที่ใช้แรงงาน มีจำนวนแรงงานมากจะได้เปรียบในการผลิต ผลิตแล้วขายในราคาถูกกว่าคนอื่น ฯลฯ ซึ่งนั่นก็หมายความว่าผลผลิตที่ได้ของประเทศจะทำได้ ส่งออกได้มากขึ้น มีการจ้างงาน คนมีงานทำ และทำให้ผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ (GDP) เพิ่มสูงขึ้น และนั่นคือการแข่งขันในเชิงเศรษฐกิจในอดีตที่เน้นเรื่องแรงงานและปัจจัยการผลิต แต่ยุคศาสตร์การพัฒนาประเทศสมัยใหม่เน้นการพัฒนาเทคโนโลยีที่เน้นการใช้เครื่องมือที่ทันสมัยที่เรียกว่า “ดิจิทัล” ในการควบคุม สั่งการ เพื่อให้เกิดความรวดเร็วและทันต่อสถานการณ์และได้ข้อมูลข่าวสารทันที (Real Time) เพื่อตอบสนองความต้องการ (Need) ของผู้บริโภคที่ต้องการเสพสื่อผ่านโซเชียลแบบทันสถานการณ์ (ณัฐวัฒน์ คณาภิสมบัติ. 2561: 144-145) เช่น สถานการณ์เงินดอลลาร์สหรัฐอ่อนค่า หนี้สาธารณะประเทศสหรัฐอเมริกา สหรัฐอเมริกาส่งทหารถล่มกองกำลังอัฟกานิสถาน ขวพม่ารวมตัวกันประท้วงเพื่อขับไล่รัฐบาลทหารพม่า ฯลฯ แต่การใช้เทคโนโลยีเพื่อการผลิต เพื่ออุตสาหกรรม เพื่อการสื่อสาร และอื่น ๆ มีทั้งข้อดีและข้อเสีย หากไม่มีการควบคุมหรือการระมัดระวังในการใช้ที่ถูกต้อง ซึ่งหลาย ๆ ประเทศได้มีกฎระเบียบและข้อห้ามในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล และรวมถึงประเทศไทยด้วย สังคมสมัยใหม่ที่ดำเนินไปด้วยดิจิทัลที่ทันสมัย หากไม่ระมัดระวังและรู้ทันเทคโนโลยีดิจิทัลก็จะมีผลเสียมากกว่าผลดี ประเทศไทยได้มีการเน้นการพัฒนาประเทศให้ก้าวไปตามระดับ โดยใช้แนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการขับเคลื่อนประเทศเพื่อให้เกิดความยั่งยืน ซึ่งปรากฏในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544) เป็นต้นมา จุดมุ่งหมายเพื่อให้ก้าวทันต่อยุค

โลกาภิวัตน์ เพื่อให้พร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวางทั้งทางด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม (ค่านาย อภิปรีชาสกุล. 2558: 45-46) ให้เกิดความสมดุล ทั้งปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอก โดยความพอเพียงจากปรัชญาที่พ่อหลวง (พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ 9) ได้ตรัสไว้ให้เน้นความพอเพียง พอควร พออยู่พอกิน มีความสุขไม่ทำให้คนอื่นเดือดร้อน เป็นต้น ซึ่งสังคมยุคดิจิทัลในประเทศไทยควรตระหนักในการบริโภคเป็นอย่างยิ่ง การใช้เทคโนโลยีในยุคดิจิทัลหากมีปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงใจ มโนสำนึกหรือในจิตใจเบื้องต้นจะทำให้สังคมและสิ่งแวดล้อมรอบข้างดีขึ้น เป็นสังคมที่น่าอยู่มากขึ้น

เข้าใจปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชได้นำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาเผยแพร่เพื่อให้พสกนิกรชาวไทยได้ใช้ชีวิตบนทางสายกลาง เป็นพื้นฐานของการดำรงชีวิตในระดับสังคมท้องถิ่นและตลาดระดับสากล เน้นแนวทางที่สมดุล โดยประเทศชาติสามารถทันสมัย และก้าวสู่ความเป็นสากลได้ โดยปราศจากการต่อต้านกระแสโลกาภิวัตน์ ดังพระราชดำริที่ว่า “มันไม่มีความจำเป็นที่เราจะกลายเป็นประเทศอุตสาหกรรมใหม่ (NIC)” พระองค์ทรงอธิบายว่า ความพอเพียงและการพึ่งตนเอง คือ ทางสายกลางที่จะป้องกันการเปลี่ยนแปลงความไม่มั่นคงของประเทศชาติได้ เศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาที่ชี้แนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตน ที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชมีพระราชดำรัสแก่พสกนิกรชาวไทยมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2517 มีใจความว่า...“การพัฒนาประเทศจำเป็นต้องทำตามลำดับขั้น ต้องสร้างพื้นฐาน คือ ความพอมี พอกิน พอใช้ ของประชาชนส่วนใหญ่เป็นเบื้องต้นก่อน โดยใช้วิธีการและใช้อุปกรณ์ที่ประหยัด แต่ถูกต้องตามหลักวิชา เมื่อได้พื้นฐานมั่นคงพร้อมพอควร และปฏิบัติได้แล้ว จึงค่อยสร้างค่อยเสริมความเจริญและฐานะเศรษฐกิจขั้นที่สูงขึ้นโดยลำดับต่อไป”...

ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาที่เป็นแนวคิด หลักการ และแนวทางปฏิบัติตนของแต่ละบุคคล และองค์กรทุกระดับตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน และระดับประเทศทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยคำนึงถึงความพอประมาณกับศักยภาพตนเองและสภาวะแวดล้อม ความมีเหตุผล และการมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัวเองโดยใช้ความรู้อย่างถูกหลักวิชาการด้วยความรอบคอบและระมัดระวังควบคู่ไปกับการมีคุณธรรม ไม่เบียดเบียนกัน แบ่งปัน ช่วยเหลือซึ่งกันและกันและร่วมมือปรองดองกันในสังคม ซึ่งนำไปสู่ความสามัคคี การพัฒนาที่สมดุลและยั่งยืน พร้อมรับการเปลี่ยนแปลงภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ได้

เศรษฐกิจ หมายถึง งานอันเกี่ยวกับการผลิต การจำหน่ายแจก และการบริโภคใช้สอยสิ่งต่าง ๆ ของชุมชน (พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542)

ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่ต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควรต่อการมีผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน ทั้งนี้จะต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่าง ๆ มาใช้ในการวางแผน และการดำเนินการทุกขั้นตอน และขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎี

และนักธุรกิจในทุกระดับ ให้มีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริตและให้ความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติ ปัญญา และความรอบคอบ เพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวาง ทั้งทางด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี (ค่านาย อภิปรัชญาสกุล. 2558: 38)

เศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง งานอันเกี่ยวกับการผลิต การจำหน่ายแจก และการบริโภคใช้สอยสิ่งต่าง ๆ ของชุมชน ที่มีความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่ต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควรต่อการมีผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน

พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) (2562: 80) ได้อธิบายและบรรยายเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงไว้ว่า ... “เศรษฐกิจพอเพียงเป็นเสมือนรากฐานของชีวิต รากฐานความมั่นคงของแผ่นดิน เปรียบเสมือนเสาเข็ม ที่ถูกตอกรองรับบ้านเรือนตัวอาคารไว้นั่นเอง สิ่งก่อสร้างจะมั่นคงได้ก็อยู่ที่เสาเข็ม แต่คนส่วนมากมองไม่เห็นเสาเข็มและลืมเสาเข็มเสียด้วยซ้ำไป”...

วิธีดำเนินการไปสู่เป้าหมาย 4 ด้านตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง คือ การใช้ 3 ห่วง และ 2 เงื่อนไข่นั้นคือ 3 ห่วง ได้แก่ พอประมาณ มีเหตุผล มีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี ส่วนอีก 2 เงื่อนไข่นั้น ได้แก่ เงื่อนไขความรู้ และเงื่อนไขคุณธรรม

ห่วงที่ 1 คือ ความพอประมาณ หมายถึง ความพอดีต่อความจำเป็นและเหมาะสมกับฐานะของตนเอง สังคม สิ่งแวดล้อม รวมทั้งวัฒนธรรมในแต่ละท้องถิ่น ไม่มากเกินไป ไม่น้อยเกินไป และต้องไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น

ห่วงที่ 2 คือ ความมีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจ ดำเนินการเรื่องต่าง ๆ อย่างมีเหตุผลตามหลักวิชาการ หลักกฎหมาย หลักศีลธรรม จริยธรรม และวัฒนธรรมที่ดีงาม คิดถึงปัจจัยที่เกี่ยวข้องอย่างถี่ถ้วน โดยคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้น ๆ อย่างรอบคอบ

ห่วงที่ 3 คือ ภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงในด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม (ค่านาย อภิปรัชญาสกุล. 2558: 40-42)

เงื่อนไขที่ 1 คือ เงื่อนไขความรู้ หมายถึง เครื่องอาศัยของการดำเนินงานเพื่อให้เป็นไปอย่างถูกต้อง ประกอบด้วย ความรอบรู้ คือ ความรู้ลึกในงานที่ทำและความรู้กว้างในสภาวะแวดล้อมและสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับงานที่ทำ ความระลึกรู้ (สติ) คือ การยังคิดพิจารณาและรู้ทันสภาวะการณ์ที่เกิดขึ้นก่อนที่จะกระทำการใด ๆ และความรู้ชัด (ปัญญา) คือ การเห็นและเข้าใจสิ่งต่าง ๆ ได้อย่างกระจ่างชัด ถูกต้องตามเหตุตามผลและความจริง

เงื่อนไขที่ 2 คือ เงื่อนไขคุณธรรม หมายถึง เครื่องอาศัยของการดำเนินงานเพื่อให้เป็นไปอย่างดีงาม ประกอบด้วยความซื่อสัตย์สุจริต คือ ความประพฤติชอบ มีการพูดและการกระทำซื่อตรงต่อหน้าที่การงาน ต่อตนเอง และผู้อื่นที่เกี่ยวข้อง มีเจตนาบริสุทธิ์ ไม่คดโกง ไม่หลอกลวง และไม่เอาเปรียบ ความอดทน มีความเพียร คือ ความบากบั่น ความกล้าแข็ง มีความหนักแน่น ไม่ท้อถอย ทำให้การดำเนินงานรุดหน้าเรื่อยไปจนประสบความสำเร็จ

และความรอบคอบระมัดระวัง คือ การพิจารณาอย่างถี่ถ้วนในทุกแง่มุมก่อนที่จะดำเนินงาน เพื่อมิให้เกิดความเผลอเรอและพลั้งพลาด

ภาพที่ 1 สามห่วงสองเงื่อนไขของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ที่มา: แฟ้มสะสมงานออนไลน์ หมวดสังคมศึกษา : เศรษฐกิจพอเพียง. ออนไลน์. 2560

เข้าใจยุคดิจิทัล

โลกก้าวหน้าไปไกลมากขึ้นตามเทคโนโลยีและพฤติกรรมการใช้งาน มีการพัฒนาความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีอย่างสม่ำเสมอ ทำให้รูปแบบการใช้ชีวิตของคนในสังคมเปลี่ยนแปลง ยุคปัจจุบันนี้เรียกว่า “ยุคดิจิทัล” เป็นยุคที่มีความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีอย่างครบครัน มีระบบ AI เข้ามาเกี่ยวข้องในการใช้ชีวิตมากยิ่งขึ้น ซึ่งเกิดจากการพัฒนาศักยภาพในการประดิษฐ์ของมนุษย์ เพื่อก้าวข้ามขีดความจำกัดต่าง ๆ รวมถึงเป็นการออกแบบงานสร้างสรรค์จากความคิดของคนรุ่นใหม่และพัฒนาสิ่งใหม่ ๆ หรือจะเรียกยุคนี้ก็อย่างหนึ่งว่า “ยุค Machine to Machine” ซึ่งเป็นยุคที่เราสามารถปิด-เปิดเครื่องใช้ไฟฟ้าในบ้านของเราด้วยระบบแอปพลิเคชัน สั่งปรี้งานผ่านระบบอินเทอร์เน็ตจากที่ไหนก็ได้ของโลก เป็นต้น ความรวดเร็วและความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีที่เกิดจากความก้าวหน้าจากการประดิษฐ์ของมนุษย์มีแนวโน้มจะพัฒนาต่อยอดไปไกลมากยิ่งขึ้น ซึ่งจำเป็นอย่างยิ่งที่เราจะต้องปรับตัวให้ทันเทคโนโลยีที่ทันสมัยมากขึ้น เพราะนั่นคือการใช้ชีวิตเพื่อตอบโจทย์ในชีวิตประจำวันที่ยั่งยืน

ยุคดิจิทัล (Digital Era) คือ สิ่งในโลกของเรากำลังให้ความสำคัญทั้งในด้านธุรกิจการทำงาน ด้านสาธารณูปโภคไปจนถึงการใช้ชีวิตประจำวันของคนทั่ว ๆ ไป ดิจิทัลที่ว่าเป็นการเรียกรวม ๆ ของเทคโนโลยีและนวัตกรรมใหม่ ๆ ที่เกิดขึ้นมาเพื่อช่วยให้ชีวิตของผู้คนสะดวกสบายยิ่งขึ้นและสนองความต้องการของมนุษย์ในแบบใหม่ ๆ อีกด้วย โดยสิ่งที่คนส่วนมากเข้าถึงและใช้กันเป็นประจำในชีวิตประจำวันก็คือโซเชียลมีเดีย (Social Media) ซึ่งโซเชียลมีเดียนี้มีลักษณะเป็นกลุ่มสังคมออนไลน์ (Subbrain. 2019: Online)

สังคมยุคดิจิทัลมีวิวัฒนาการและเริ่มต้นจากการที่มนุษย์พัฒนาเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์เพื่อมาใช้งานแทนเครื่องที่ดั้งเดิมที่มีการเก็บข้อมูลแบบเป็นแฟ้มเอกสาร หรือการพิมพ์หนังสือด้วยเครื่องพิมพ์ดีด โดยการพัฒนาเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ให้สามารถเชื่อมโยงกับระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ตที่สามารถส่งข้อมูลข่าวสารไปทั่วโลกอย่างรวดเร็วไร้ขีดจำกัด และมีการพัฒนาจาก PC Computer มาเป็น Tablet Computer และพัฒนาให้สามารถใช้งานได้สะดวกและคล่องตัวมากขึ้นเป็น Tablet และ Smart Phone ที่เราใช้กันอย่างแพร่หลายในปัจจุบัน โดยการทำงานผ่านแอปพลิเคชันต่าง ๆ หลากหลายรูปแบบให้สามารถเลือกใช้งานตามความต้องการ สามารถทำงานได้สะดวกรวดเร็วมีประสิทธิภาพ ค่าใช้จ่ายน้อย ในการบริหารจัดการ การผลิต การค้า การลงทุน การบริการ ทั้งภาครัฐและภาคเอกชน (ปิ่นท๊อต กาญจนะวสิต. 2560: 5-6) ซึ่งแบ่งวิวัฒนาการของสังคมยุคดิจิทัลออกเป็น 4 ยุคดังนี้

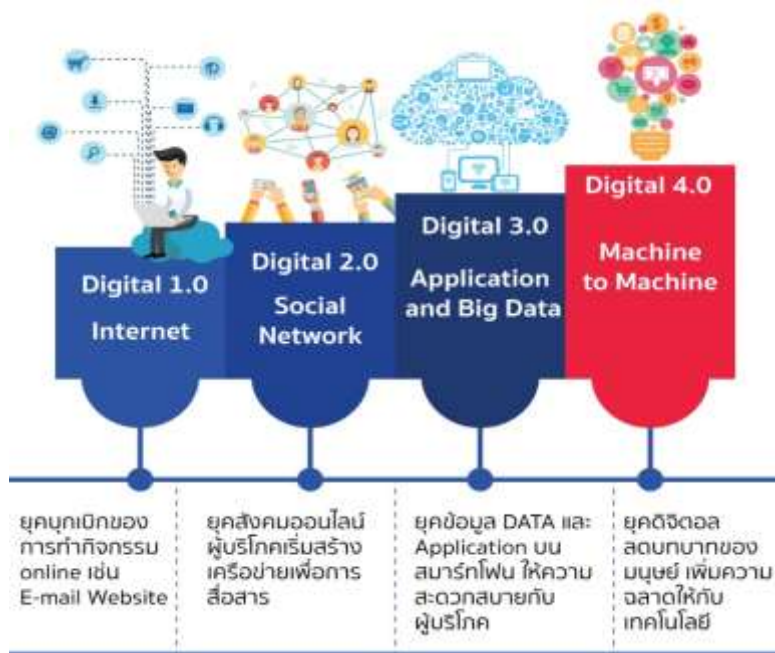
1. ยุค 1.0 : Internet เป็นยุคที่เริ่มต้นการนำอินเทอร์เน็ตมาใช้งานในการดำเนินชีวิตและการทำงาน เปลี่ยนจากสังคมออฟไลน์ (Offline) เป็นสังคมออนไลน์ (Online) มากยิ่งขึ้น มีการจัดทำเว็บไซต์ของหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อประชาสัมพันธ์และเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารต่อสาธารณะ มีการส่งจดหมายทางอีเมล แทนการส่งจดหมายทางไปรษณีย์ หน่วยงานภาครัฐและเอกชนหันมาใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการทำธุรกรรมต่าง ๆ มากขึ้น

2. ยุค 2.0 : Social Media เป็นยุคที่มีการพัฒนาแอปพลิเคชันต่าง ๆ มาใช้บนเครื่องคอมพิวเตอร์และโทรศัพท์มือถือ สามารถติดต่อสื่อสารบนโลกออนไลน์ เป็นเครือข่ายสังคม Social Network สามารถพูดคุยหรือแชตกับเพื่อนทางออนไลน์ทั้งเป็นกลุ่มและบุคคล พัฒนา Social Media สำหรับการดำเนินธุรกิจผ่านระบบออนไลน์ทำให้ผู้บริโภคและผู้บริการสามารถติดต่อกันได้ง่ายยิ่งขึ้นโดยลดต้นทุนในการลงทุน และนอกจากนั้นยังมีประโยชน์ในการสื่อสารประชาสัมพันธ์หน่วยงานหรือองค์กรให้มีภาพลักษณ์ที่ดีขึ้น ซึ่งทุกคนสามารถคิดคอนเทนต์ (Content) ในการนำเสนอตัวเองหรือสินค้าที่จะนำเสนอได้ง่ายยิ่งขึ้น

3. ยุค 3.0 : Data เป็นยุคของการใช้ข้อมูลหรือ Data โดยการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลประมวลผลข้อมูลหรือสารสนเทศที่ถูกนำเข้าสู่ระบบคอมพิวเตอร์ โดยเฉพาะข้อมูลขนาดใหญ่ (Big Data) เพื่อนำมาใช้ประโยชน์ในการดำเนินกิจการต่าง ๆ ได้อย่างรวดเร็ว โดยใช้ระบบคลาวด์ (Cloud Computing) มาช่วยอำนวยความสะดวก จัดเก็บข้อมูล ทำให้สามารถพัฒนาแอปพลิเคชันจำนวนมากมาใช้ประโยชน์ในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ผ่าน Social Media ทำให้เกิดการขยายตัวในการทำธุรกรรมขององค์กรได้อย่างสะดวกรวดเร็วมากยิ่งขึ้น มีการสร้างแพลตฟอร์ม (Platform) ต่าง ๆ เพื่อให้บริษัทหรือบุคคลภายนอกนำสินค้าหรือบริการมาไว้บนแพลตฟอร์ม ซึ่งบุคคลทั่วไปสามารถซื้อขายสินค้าและบริการบนแพลตฟอร์มได้ เช่น Facebook, Youtube เป็นต้น ซึ่งในยุคนี้ใครมีข้อมูลมากก็จะมีอำนาจทางการตลาดมาก

4. ยุค 4.0 : Machine to Machine เป็นยุคที่การพัฒนาเทคโนโลยีทำให้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ต่าง ๆ มีความฉลาดสามารถติดต่อสื่อสารและสั่งการให้ทำงานเองได้อย่างอัตโนมัติ สามารถเปิด-ปิด หรือสั่งงานผ่านแอปพลิเคชันได้โดยไม่ต้องกดสวิตช์ที่ตัวอุปกรณ์ การสั่งงานด้วยคำพูดในโทรศัพท์แบบสมาร์ตโฟน ให้ถ่ายภาพหรือ

เขียนข้อความอัตโนมัติ ในยุคนี้เทคโนโลยีดิจิทัล เช่น Mobile Platform. AI หรือปัญญาประดิษฐ์. 3D Printing. Internet of Things. Fintech จะเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของการใช้ชีวิตประจำวันของคนในสังคมอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้มากขึ้นเรื่อย ๆ

ภาพที่ 2 วิวัฒนาการยุคดิจิทัล

ที่มา : ยุค Digital 4.0 เมื่อโลกขับเคลื่อนด้วยเทคโนโลยี. ออนไลน์. 2561

ยุคดิจิทัลแบบพอเพียง

ความเข้าใจของคนทั่วไปเกี่ยวกับยุคดิจิทัลคือเป็นยุคที่มีเทคโนโลยีสมัยใหม่ มีนวัตกรรมใหม่ ๆ ที่สามารถสนองความต้องการของคนให้มีความสะดวกสบายมากยิ่งขึ้น ทำให้การดำเนินชีวิตประจำวันง่ายขึ้น โดยสิ่งที่คนส่วนมากเข้าถึงและใช้กันเป็นประจำในชีวิตประจำวันก็คือโซเชียลมีเดีย (Social Media) ซึ่งมีลักษณะเป็นกลุ่มสังคมบนโลกออนไลน์ที่มีหน้าที่เป็นแหล่งสื่อสารสมัยใหม่และเป็นแหล่งพบปะพูดคุยกันของผู้คนผ่านอุปกรณ์อย่างเช่น Smart Phone. Tablet. PC Computer และ Laptop Computer เป็นต้น การมีสื่อโซเชียลที่มีข้อมูลรวดเร็วหลากหลายรูปแบบ รายงานทันต่อสถานการณ์เพื่อสนองความต้องการของผู้บริโภคที่ต้องการความรวดเร็วในยุคสมัยใหม่ โดยข้อมูลเหล่านั้นที่นำเสนอผ่านโซเชียลส่วนใหญ่จะเป็นข้อมูลที่ยังไม่ได้กลั่นกรอง ไม่รู้ว่าเป็นข่าวจริงหรือข่าวลวง ผู้บริโภคมีหน้าที่กลั่นกรองข่าวด้วยตนเอง ซึ่งจะเลือกเชื่อหรือไม่เชื่อไปแล้วแต่ความสะดวกหรือตามข้อมูลของแต่ละคนมีอยู่ในการตัดสินใจเชื่อ ซึ่งสิ่งที่ปรากฏให้เห็นเป็นประจำก็คือการแบ่งเป็น 2 ฝ่าย และมีการ

ได้เถียง ด้วยการหาข้อมูลต่าง ๆ มาเสนอเพื่อเอาแพ้เอาชนะกันไปข้างหนึ่ง ซึ่งภาษาสมัยใหม่เรียกว่า “คอมเมนต์ล่อเป้า เพื่อให้ทัวร์ลง”

ยุคดิจิทัลภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ซึ่งขับเคลื่อนด้วยระบบทุนนิยมให้ความสำคัญกับปัจจัยภายนอกมากกว่าปัจจัยภายในหรือจะเรียกว่า ให้ความสำคัญกับวัตถุนอกกายมากกว่าให้ความสำคัญด้านจิตใจ ต้องการสิ่งที่จับต้องได้ทันที ตื่นเต้น ตื่นตา ไร่ใจ และที่สำคัญสามารถซื้อขายได้ โดยมีเงินในรูปแบบใดก็ได้เป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยน (จุมพล พูลภัทรชีวิน. 2560) จุดมุ่งหมายของคนส่วนใหญ่คือการหาประโยชน์สูงสุดส่วนตน ประสบความสำเร็จโดยใช้ทางลัด ใช้ทุนน้อยในการลงทุนแต่ได้กำไรมาก มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุด โดยไม่สนใจเรื่องคุณธรรม ความถูกต้องที่ตึงามที่เป็นปัจจัยภายใน เช่น แชร์ลูกโซ่แม่แม่ณี เมจิกสกิน กาแฟลดหุ่น เป็นต้น

การติดกับดักความอยากรมี อยากได้ อยากเป็น แบบเร่งรีบในยุคดิจิทัล ทำให้คนส่วนมากมีความคิดว่า “ทำน้อยต้องได้มาก ด้วยวิธีการโกง รับสินบน คอร์รัปชั่น ฯลฯ เป็นการลดเวลารวย เพิ่มเวลาโลภ” การได้ใช้ความร่ำรวย ความสะดวกสบาย กินหรืออยู่แพง ฯลฯ ต่อสาธารณะบนโลกออนไลน์ในยุคดิจิทัลเป็นสิ่งที่คนรุ่นใหม่นิยมทำกันอย่างแพร่หลาย ซึ่งถือว่าเป็นบรรทัดฐานและการใช้ชีวิตของคนสมัยนี้ การโหล่งสิ่งของต่าง ๆ ที่มีความหรูหรา ราคาแพง ทำให้คนใกล้ชิดบางคนอิจฉา ไม่ต้องการให้คนอื่นได้ดีกว่า จึงเกิดความโลภซึ่งเป็นที่มาของการคดโกง คอร์รัปชั่น และการไปเบียดเบียนผู้อื่นในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อให้ตนเองประสบความสำเร็จเร็วขึ้น ซึ่งหากไม่มีการพัฒนาภายในคือด้านจิตใจให้มีความพอเพียง รู้จักพอดี ไม่โลภ ไม่อิจฉา ไม่เบียดเบียนผู้อื่น สังคมรอบข้างก็จะน่าอยู่และดีขึ้น

การใช้ชีวิตส่วนใหญ่อยู่บนโลกโซเชียลในยุคดิจิทัล ท่องอยู่บนโลกอินเทอร์เน็ต รับรู้ข้อมูลข่าวสารบนเว็บไซต์ทั่วโลก ทำธุรกิจซื้อขายผ่านออนไลน์ ซื้อมีงผ่านแอปพลิเคชันรูปแบบต่าง ๆ ซึ่งจากรายงานของกูเกิล เอเชีย และ เทมาเสกของสิงคโปร์ภายใต้หัวข้อ “e-Conomy Southeast Asia Spotlight 2017” ปรากฏว่าประเทศไทยมีผู้ใช้สมาร์โฟนเพื่อการออนไลน์เฉลี่ยคนละ 4.2 ชั่วโมง/วัน (ไทยรัฐออนไลน์. 2560) ซึ่งถือว่าเป็นประเทศที่มีผู้คนใช้เวลาบนโลกอินเทอร์เน็ตนานที่สุดในอาเซียน ความพอเพียงในยุคดิจิทัลที่จะช่วยระงับความอยากรมี อยากประสบความสำเร็จ ต้องระงับจากภายใน นั่นคือ “จิตใจ” การมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีซึ่งเป็นห่วงที่ 3 ของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเน้นให้รู้เท่าทันสถานการณ์ที่เกิดขึ้น เตรียมตัวเตรียมใจให้พร้อมต่อการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ ความพอประมาณ คือ ห่วงที่ 1 ของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เน้นความพอดี ไม่มากเกินไป ไม่น้อยเกินไป พอประมาณ ต้องใช้ปัญญาในการตัดสินใจ และใช้สติควบคุมการตัดสินใจ เพราะในยุคดิจิทัลการทำกิจกรรมและการซื้อขายมีความรวดเร็ว ที่คนส่วนใหญ่เรียกว่า “แค่ขยับนิ้วก็ทำให้โลกเล็กลงได้” นั้นหมายความว่า เงินในกระเป๋าของเราจะไปอยู่กระเป๋าของคนอื่นได้รวดเร็วหากแค่เราขยับนิ้ว ซึ่งนั่นก็เป็นความจริง เพราะในปัจจุบันผู้คนนิยมซื้อสินค้าผ่านออนไลน์ แค่ท่องโลกอินเทอร์เน็ต เลื่อนหน้าจอโทรศัพท์ไปเรื่อย ๆ ก็สามารถทำให้เราจ่ายเงินออกจากกระเป๋าโดยไม่รู้ตัว เป็นต้น ดังนั้น ความพอประมาณ พอดี ที่เป็นหลักสำคัญของเศรษฐกิจพอเพียงจึงเป็นสิ่งที่คนทุกยุคทุก

สมัยพระเจ้าอยู่หัวเสมอ เพราะหากไม่มีความพอดีแล้ว จะทำให้ความโลภเข้าครอบงำ ส่งผลทำให้ตัวเอง ครอบครว และผู้อื่นเดือดร้อนได้เสมอ

การประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในยุคดิจิทัล

เป็นที่ทราบกันดีอยู่แล้วว่าวิถีดำเนินการไปสู่เป้าหมายตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงนั้น ก็คือ การใช้สาม ห่วงและสองเงื่อนไข ซึ่งขึ้นอยู่กับผู้ที่นำไปประยุกต์ใช้จะใช้ในด้านใด เช่น ด้านการพัฒนาประเทศ ด้านสังคมและ วัฒนธรรม ด้านทรัพยากรธรรมชาติ การจัดการครอบครัวและชุมชน เป็นต้น ในสังคมยุคดิจิทัลการตัดสินใจและการ ฉกฉวยโอกาสที่รวดเร็วเป็นปัจจัยที่นำไปสู่ความสำเร็จ หรือบางครั้งอาจนำไปสู่ความล้มเหลวและความหายนะของ ชีวิตก็ได้เช่นกัน เพราะความรวดเร็วของการติดต่อสื่อสารและข้อมูลข่าวสารทำให้คนส่วนใหญ่ตัดสินใจเร็วจนเกินไป โดยไม่ได้คิดไตร่ตรองหรือพิจารณาให้รอบครอบเสียก่อนจึงค่อยลงมือทำ เช่น กรณีคดีแชร์แม่หม้ย ที่ลูกแชร์ได้หลงเชื่อ คำโฆษณาจำนวนมาก จากปากต่อปาก จากโฆษณาชวนเชื่อ โดยมี “เงิน” เป็นสื่อล่อใจทำให้อยากได้ อยากรวย ลงทุนน้อย ได้กำไรตอบแทนสูง ไม่ต้องเหนื่อย ซึ่งผลที่ได้ก็คือการถูกหลอกหลวง ทำให้สูญเสียทรัพย์สินที่สะสมมาได้ทั้งหมด ไปจากความโลภที่เกิดขึ้นเพียงชั่วครว เป็นต้น ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวปฏิบัติที่เหมาะสมกับทุกยุคทุก สมัย ถ้าหากสามารถนำไปประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับวิถีความเป็นอยู่หรืองานที่ทำอยู่จะก่อให้เกิดความสุขและการ ดำเนินงานเรียบง่าย ไม่เบียดเบียนและเดือดร้อนตนเองและผู้อื่น ฉะนั้น การนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมา ประยุกต์ใช้ในสังคมยุคดิจิทัลจึงไม่มีอะไรที่แปลกใหม่หรือแตกต่างกับการนำไปประยุกต์ใช้การเหตุการณ์อื่น ๆ นั่นคือ การดำเนินการตาม “สามห่วงสองเงื่อนไข” นั่นเอง ซึ่งพอจะอธิบายได้ดังนี้

ห่วงที่ 1 ความพอประมาณ ในทางพระพุทธศาสนาเรียกว่า “มัญญัตถุญตา” คือ รู้จักประมาณในการผลิต และการบริโภค (ตโรณ พงศ์มพัฒน์. 2559: 105) ความรู้จักพอประมาณในการผลิตเกิดจากการใช้เทคโนโลยีที่ เหมาะสม การลงทุนไม่แพงเกินไปจนเป็นหนี้สินล้นพ้นตัว ไม่แสวงหาผลประโยชน์หรือกำไรจนเกินควร ไม่ผลิตสิ่งที่ มอมเมาประชาชนในทางลบต่อสังคม พัฒนานวัตกรรมเพื่อความอยู่ดีกินดีต่อคนหมู่มาก เป็นต้น ความรู้จัก พอประมาณในการบริโภคเกิดจากการใช้หรือเสพสื่อออนไลน์หรือเทคโนโลยีที่เหมาะสม ไม่หลงเชื่อคำเชิญชวนให้ ลงทุนเพื่อผลตอบแทนที่มากเกินไป ไม่เกิดความโลภจากโฆษณาจูงใจ ไม่กดซื้อป๊อปปูล่าออนไลน์จนเกินกำลังใช้จ่ายของ ตนเอง เป็นต้น

ห่วงที่ 2 ความมีเหตุผล การมีสติยังรู้ความเชื่อมโยงของเหตุปัจจัยต่าง ๆ สังคมยุคดิจิทัลอยู่บนความเสี่ยง ของการเปลี่ยนแปลง (Disruption) ต้องมีสติและความพร้อมอยู่เสมอ พร้อมที่จะเปลี่ยนแปลงได้ตลอดเวลา เพราะ มนุษย์เป็นสัตว์ที่ปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมได้เร็ว การพัฒนาเทคโนโลยียุคดิจิทัลมีความทันสมัยมากขึ้น ทำให้มนุษย์ ทำงานน้อยลง มีการพัฒนาหุ่นยนต์ (Robot) เพื่อการผลิตมากขึ้น ทำให้ผู้ผลิตลดจำนวนแรงงานคนและเพิ่มจำนวน หุ่นยนต์มากขึ้น ซึ่งนั่นหมายความว่า คนจะตกงาน ไม่มีงานทำ ไม่มีเงิน ไม่มีรายได้ ถ้าหากมีสติยังรู้และ เตรียมพร้อมอยู่เสมอ จะทำให้สามารถเตรียมมือรับรองสถานการณ์ที่เกิดขึ้นได้ เพราะงานบางอย่างหุ่นยนต์ไม่

สามารถทำงานแทนมนุษย์ได้ เช่น งานที่เป็นแนวออกแบบสร้างสรรค์ งานที่เป็นความรู้เชิงจิตวิญญาณ ศิลปวัฒนธรรม ความรู้วิธีการออกแบบท่าทาง เป็นต้น

ภาพที่ 3 หุ่นยนต์สำหรับการผลิตสินค้าในอุตสาหกรรมยุคดิจิทัล
ที่มา : ตันแลนด์ ดินแดนแห่งความสุข. ออนไลน์. 2558

ห่วงที่ 3 การมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี ความไม่ประมาทในการใช้ชีวิต หลีกเลี่ยงความเสี่ยงที่จะเกิดขึ้น การใช้ชีวิตแบบไม่ประมาทและลดความเสี่ยงในสังคมยุคดิจิทัลจำเป็นต้องระมัดระวังเป็นอย่างยิ่ง “ตาต้องไว ใจต้องกล้า ใช้สติและปัญญาพิจารณาให้รอบคอบ” เพราะดิจิทัลทำให้ผู้ที่มีจิตใจอ่อนไหวคล้อยตามได้ง่าย เชื่อง่าย และนำมาสิ่งที่เห็นผ่านสื่อออนไลน์มาปฏิบัติตาม เช่น พฤติกรรมการโหนไวเพื่อการช่วยเหลือต่าง ๆ ซึ่งแท้จริงแล้วเป็นข่าวจริงหรือข่าวปลอมก็ยังไม่ทราบแน่ชัด แต่ด้วยความสงสารและสังคมพฤติกรรมเลียนแบบก็ทำการโอนเงินให้พวกมิจฉาชีพที่อยู่ในรูปแบบออนไลน์ ทำให้เสียเงินโดยใช่เหตุ เป็นต้น

เงื่อนไขที่ 1 ความรู้ การรู้เท่าทันดิจิทัลและเทคโนโลยีที่ถูกพัฒนาอย่างต่อเนื่องเพื่อตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคและพัฒนาประเทศเพื่อความเป็นเลิศ การอยู่ดีกินดีของประชาชน เป็นสิ่งจำเป็นที่จะต้องทำการศึกษาหาความรู้ เพื่อให้รู้กระบวนการการเปลี่ยนแปลงและทิศทางการเปลี่ยนแปลง ซึ่งเข้ากับตำราปรัชญาของชนูวูที่ว่า “รู้เขา รู้เรา รบร้อยครั้ง ชนะร้อยครั้ง”

เงื่อนไขที่ 2 คุณธรรม สิ่งที่น่ากลัวของสังคมยุคดิจิทัล คือการไม่รู้จักกันมาก่อนของกลุ่มสังคมออนไลน์ หรือการสนทนากลุ่มออนไลน์ ซึ่งไม่รู้ว่าใครมีจิตใจเป็นเช่นใด มีพฤติกรรมและนิสัยใจคอเป็นอย่างไร การประเมินพฤติกรรมเชิงกายภาพขาดหายไป ส่วนใหญ่เป็นการวัดดวง วัดใจ ซึ่งกันและกัน เช่น การซื้อขายแลกเปลี่ยนสินค้าออนไลน์ โดยใช้วิธีการโอนเงินให้ก่อนแล้วค่อยส่งของให้ ซึ่งบางครั้งก็ได้สินค้าตามที่ต้องการ หรือบางครั้งอาจจะได้

สินค้าที่ไม่พึงประสงค์ก็ได้ อาทิ สั่งซื้อโทรศัพท์ แต่ได้รับบล็อกผลไม้ เป็นต้น การมีคุณธรรมตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงจึงเป็นสิ่งที่ต้องพัฒนาจากด้านใน พัฒนาจิตใจให้มีคุณธรรม มีความซื่อสัตย์ต่ออาชีพตัวเอง มีความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น มีความรับผิดชอบต่อผลิตภัณฑ์ของตัวเอง โดยเฉพาะการทำอาชีพการค้าขายออนไลน์ จำเป็นอย่างยิ่งต้องมีคุณธรรม มีความซื่อสัตย์ เพราะนั่นคือเครดิตความเชื่อถือของร้านค้า นั่นเอง เช่น ลูกค้าสั่งซื้อโทรศัพท์จากร้านผ่านออนไลน์ ก็ต้องส่งโทรศัพท์ให้กับลูกค้า หากมีปัญหา ก็พร้อมเคลมประกันให้กับลูกค้า เป็นต้น

สรุป

ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงทางสังคม สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม และเทคโนโลยีสมัยใหม่ ที่เราเรียกว่า “Disruption” เป้าหมายของมนุษย์คือ “ความสุข” ไม่ว่าจะเป็นความสุขทางกาย เช่น สุขเพราะมีรถคันหรู สุขเพราะมีบ้านหลังใหญ่ สุขเพราะได้กินหรืออยู่สบาย สุขเพราะมีเพื่อนร่วมงานที่ดี ฯลฯ และความสุขภายในหรือความสุขที่ยั่งยืน ซึ่งเกิดจากจิตใจที่มีความสุข ยินดีด้วยเมื่อผู้อื่นได้ดี ไม่อิจฉาริษยาผู้อื่น รู้จักพอเพียง พอประมาณ ไม่โลภมากเกินไป รู้จักพอ เป็นต้น ซึ่งทำให้เกิดความสุขได้เสมอ การใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาปรับใช้ในชีวิตประจำวันในสังคมยุคดิจิทัลถือว่าเป็นเรื่องท้าทาย โลกของทุนนิยมที่บริโภควัตถุ สิ่งอำนวยความสะดวกทางกาย บุขาวัตถุนิยมเป็นใหญ่ ให้ความสำคัญกับเงิน (Money) ที่เปรียบเสมือนพระเจ้า สามารถแลกและบันดาลความสุขทางกายให้ได้ตามคำขอ (หากมีเงิน) สังคมก็จะพังพินาศในรูปแบบการว่าจ้าง เป็นเจ้านายกับลูกน้อง เป็นนายทุนกับคนขายแรงงาน ไม่ใช่เพื่อนร่วมโลกที่ถ้อยทีถ้อยอาศัยซึ่งกันและกัน นั่นแสดงว่า หากไม่มีเงินก็จะไม่มีความสุข แต่ถ้าหากมีเงินความสุขก็จะเกิดขึ้น นั่นคือสุขที่สังคมยุคดิจิทัลสื่อให้เห็นผ่านโลกออนไลน์ซึ่งเราก็เห็นกันจนชินตาในปัจจุบันนี้ สุดท้ายแล้วสุขที่แท้จริง คือ สุขทางใจ ความสุขที่ยั่งยืน ที่เกิดจากจิตใจที่เป็นกุศล คิดดี ทำดี รู้จักพอประมาณตามหลักโภชนาณมัตถยัตถุตา เดินทางสายกลางตามหลักมัชฌิมาปฏิปทาที่พระพุทธเจ้าทรงสอนไว้ ไม่ต้องจนเกินไป ไม่หย่อนจนเกินไป ให้พอประมาณอยู่บนทางสายกลาง ซึ่งนั่นก็คือการดำเนินวิถีชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามอัตภาพตามยุคตามสมัย ซึ่งขึ้นอยู่กับว่าจะเลือกประยุกต์ใช้ในมิติใด เวลาใด สถานที่ใด และงานแบบใด

Reference

- ณฐวัฒน์ คณารักษ์สมบัติ. (2561). กลยุทธ์การสื่อสารการตลาดแบบ Real-Time Marketing ในยุคประเทศไทย 4.0. : 144-145). วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง. ปีที่ 7 ฉบับที่ 1 มกราคม-มิถุนายน.
- ค่านาย อภิปรัชญาสกุล. (2558). เศรษฐกิจพอเพียง. กรุงเทพมหานคร: บริษัท โฟกัสมีเดีย แอนด์ พับลิชชิง จำกัด.
- พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). (2562). ความสุขที่ยั่งยืน. กรุงเทพฯ: หจก. สามลดา.
- จุมพล พูลภัทรชีวิน. (2560). จิตวิวัฒน์ : ความสำคัญและความสัมพันธ์ระหว่างมิติภายในกับมิติภายนอก : ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับเศรษฐกิจดิจิทัล. สืบค้น 13 เมษายน 2564. จาก https://www.matichon.co.th/columnists/news_561861

- Siraprapa Puwong. (2560). **แฟ้มสะสมงานออนไลน์ เศรษฐกิจพอเพียง**. สืบค้น 10 เมษายน 2564. จาก http://portblackcat.blogspot.com/p/blog-page_14.html
- ไทยรัฐออนไลน์. (2560). **คนไทยใช้มือถือออนไลน์นานที่สุด**. สืบค้น 14 เมษายน 2564. จาก <https://www.thairath.co.th/news/tech/1154602>
- ปิ่นททัต กาญจนะวสิต. (2560). **โลกยุค 4.0**. สืบค้น 15 เมษายน 2564. จาก [http://www.dsdw2016.dsdw.go.th/doc_pr/ndc_2560-2561/PDF/m8455/8455โลกยุค% 204.0.pdf](http://www.dsdw2016.dsdw.go.th/doc_pr/ndc_2560-2561/PDF/m8455/8455โลกยุค%204.0.pdf)
- สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ. (2561). **ยุค Digital 4.0 เมื่อโลกขับเคลื่อนด้วยเทคโนโลยี**. สืบค้น 15 เมษายน 2564. จาก <http://www.ops.moe.go.th>
- Oknation. (2558). **ต้นแลนด์ ดินแดนแห่งความสมดุล**. สืบค้น 15 เมษายน 2564. จาก <http://oknation.nationtv.tv/blog/wanwichakaewbubpha/2015/04/23/entry-1>
- Subbrain. (2019). **Important people in Digital Era**. Retrieved 16 April 2021. From <https://www.sub-brain.com/marketing/important-people-in-digital-era/>
- ธีรณ พงศ์มพัฒน์. (2559). **เศรษฐศาสตร์เพื่อความสุข**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2546). **พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542**. กรุงเทพมหานคร: บริษัทนานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์ จำกัด.